

**คู่มือโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ (จังหวัดนครพนม)**

๑. ความสอดคล้อง

๑.๑ ยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วน เข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับเพื่อความสมานฉันท์เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

๑.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ ๑๕ พลังทางสังคมที่มุ่งระดมสรรพกำลังจากประชากรทุกกลุ่ม ทุกเพศทุกวัย และจากภาคส่วนต่าง ๆ ในทุกระดับเป็นกลไกในการช่วยสร้างโอกาส และแก้ไขความไม่เสมอภาค แผนย่อยการเสริมสร้างทุนทางสังคม เน้นการเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถของประชาชน

๑.๓ แผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ ประเด็นปฏิรูปประเทศความเท่าเทียมและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม ประเด็นปฏิรูปย่อยการขยายผลโครงการในพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการทั่วประเทศ

๒. หลักการและเหตุผล

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารมาอย่างต่อเนื่องทรงมีพระราชดำริ ให้เริ่มดำเนินการ “โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน” ในโรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ มีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน นอกจากนี้ทำให้มีอาหารกลางวัน ที่มีคุณค่าทางโภชนาการบริโภคตลอดช่วงการศึกษาสำหรับนักเรียนแล้ว นักเรียนยังได้รับความรู้ด้านการเกษตร เกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ในอนาคต และทรงมีพระราชดำริ ให้ขยายผลการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชนพัฒนาสถานศึกษาเป็นศูนย์บริการความรู้ โดยมีหน่วยงานมาร่วม บูรณาการส่งเสริมให้ครอบครัวของนักเรียนทำการเกษตรแบบผสมผสาน และส่งเสริมการแปรรูปถนอมอาหาร เพื่อบริโภคเป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้จากการขายผลผลิตในขั้นต่อไป พระราชดำรัส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ความว่า

...อีกอย่างคือ ในชุมชนหรือครอบครัว ความตั้งใจมีอยู่ว่าไม่ใช่แค่พัฒนาโรงเรียนเท่านั้น แต่เมื่อโรงเรียนดีแล้วก็จะจุดที่ขยายโอกาสและขยายความรู้การปฏิบัติงานเข้าไปในชุมชน นอกจากให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือแล้ว ก็ต้องปฏิบัติการในชุมชน เช่น งานเกษตร เพื่อให้ชุมชนสามารถได้รับผลประโยชน์นี้ หรือ อุตสาหกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมขนาดเล็ก ก็สามารถให้ชุมชน ปฏิบัติงานอุตสาหกรรมนั้นได้ เพราะเป็นที่ที่เราเข้าไปเห็นเข้าไปถึง อะไรที่ยังไม่ดี ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เราก็ต้องทำหรือว่าก้าวหน้าแล้ว ก็ต้องให้ก้าวหน้าหรือดียิ่งขึ้น ให้ทุกคนพร้อมทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย ด้านความอยู่เย็นเป็นสุข ด้านจริยธรรมก็เป็นเรื่องสำคัญ...

จังหวัดนครพนม ได้ร่วมสนองงานดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยส่งเสริมสนับสนุนและถ่ายทอดความรู้เช่น หลักสูตรการผลิตพืช การขยายพันธุ์พืชการผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช การป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช ขบวนการผสมผสาน และการแปรรูปถนอมอาหารจากผลผลิต ตาทางการเกษตร มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมให้ครู นักเรียน และผู้ปกครอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันทำการเกษตรแบบผสมผสาน พัฒนาโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในครัวเรือน และขยายผลไปสู่ชุมชน

๓. วัตถุประสงค์

- ๓.๑ เพื่อสนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- ๓.๒ เพื่อให้ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีทักษะความรู้ด้านการเกษตร เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม
- ๓.๓ เพื่อให้ให้นักเรียนมีผลผลิตพืช และนำมาประกอบเลี้ยงเป็นอาหารกลางวันเพียงพอตลอดปีการศึกษา
- ๓.๔ เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในครัวเรือนเพื่อขยายผลสู่ชุมชน และพัฒนาเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

๔. เป้าหมายและสถานที่ดำเนินการ

๔.๑ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในจังหวัดนครพนม จำนวน ๘ แห่ง แห่งละ ๑๒ ราย รวมทั้งสิ้น ๙๖ ราย

๔.๒ เกษตรกรในหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในโครงการฯ ของจังหวัดนครพนม จำนวน ๘ หมู่บ้าน ๆ ละ ๒๐ ราย รวมทั้งสิ้น ๑๖๐ ราย

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

ตุลาคม ๒๕๖๔ – กันยายน ๒๕๖๕

๖. กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน

๖.๑ ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน ๙๖ ราย

ผู้ดำเนินการ : อำเภอ

วิธีดำเนินงาน

- ๑) ประสานงานกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนของโครงการฯ ในพื้นที่
- ๒) ประชุมหารือวางแผนการดำเนินงานร่วมกับครู นักเรียน และผู้ปกครอง
- ๓) จัดทำหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการผลิตพืช การขยายพันธุ์พืช การผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช การป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการแปรรูปถนอมอาหารจากผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้ การจัดทำหลักสูตรถ่ายทอดความรู้ให้พิจารณาตามความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ บริบทของสังคม และตรงตามความต้องการของโรงเรียน

๔) ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร ตามหลักสูตรที่กำหนดให้กับครูเกษตร และครูประกอบอาหาร จำนวน ๒ ราย นักเรียน ๕ ราย และผู้ปกครอง ๕ ราย รวม ๑๒ ราย ต่อโรงเรียน (จำนวน ๒ วัน)

๕) เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว รายงานผลในระบบ e - project และแบบสัมภาษณ์ เพื่อประเมินผลของเกษตรกร ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ (แบบ กสก.) และรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ให้กรมฯ ทราบ

๖.๒ ส่งเสริมการจัดทำแปลงผลิตพืชในโรงเรียน จำนวน ๘ โรงเรียน

ผู้ดำเนินการ : อำเภอบาง

วิธีดำเนินงาน : สนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความต้องการของโรงเรียน

๑) สำรวจ/วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ของโรงเรียน และวางแผนส่งเสริมการจัดทำแปลงผลิตพืช โดยออกแบบผังแปลงในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การผลิตแบบแปลง แบบภาชนะเหลือใช้ แบบยกแคร่ เป็นต้น

๒) ประชุม วางแผนการดำเนินงานร่วมกับครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อวางแผนการผลิต จัดทำแผนการเพาะปลูกให้สอดคล้องกับความต้องการบริโภค และโภชนาการของนักเรียนได้รับสารอาหารที่ครบถ้วนเน้นให้นักเรียนบริโภคพืชที่ปลอดภัยหลากหลายชนิด ทั้งพืชผัก และไม้ผล การผลิตต้องมีความต่อเนื่อง และมี ผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปีการศึกษา

๓) ส่งเสริมและฝึกปฏิบัติจริงในการจัดทำแปลงเกษตรแบบมีส่วนร่วมเน้นให้ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความรู้ ทักษะในด้านการเกษตร เช่น การผลิตพืชประเภทต่าง ๆ การผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช การขยายพันธุ์พืช และการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน เป็นต้น

๔) จัดทำฐานเรียนรู้ด้านการผลิตพืชเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

๕) สนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านการเกษตรตามความต้องการของโรงเรียน

๖) ให้คำปรึกษาแนะนำติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

๗) เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว รายงานผลในระบบ e - project และแบบสัมภาษณ์ เพื่อประเมินผลของเกษตรกร ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ (แบบ กสก.) และรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ให้กรมฯ ทราบ

๖.๓ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

ผู้ดำเนินการ : อำเภอบาง

วิธีดำเนินงาน

๑) คัดเลือกหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนสำรวจตระเวนชายแดน ในโครงการฯ พร้อมคัดเลือกเกษตรกรที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ และนำองค์ความรู้จากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้าน จำนวน ๒๐ ราย/หมู่บ้าน

๒) จัดทำแผนความต้องการของเกษตรกร และสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามแผนความต้องการ

๓) ดำเนินการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อขยายผลการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ระดับครัวเรือนของหมู่บ้าน ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมให้คำปรึกษา ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔) อำเภอบางส่งรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้จังหวัดทราบ

๗. แผนการปฏิบัติงาน

กิจกรรม/ขั้นตอน	แผนปฏิบัติงาน ปี ๒๕๖๕											ผู้รับผิดชอบ
	พ.ย.๖๕	ธ.ค.๖๕	ม.ค.๖๕	ก.พ.๖๕	มี.ค.๖๕	เม.ย.๖๕	พ.ค.๖๕	มิ.ย.๖๕	ก.ค.๖๕	ส.ค.๖๕	ก.ย.๖๕	
๑. ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้กับครูนักเรียน และผู้ปกครอง		↔										อำเภอ
๒. ส่งเสริมการจัดทำแปลงผลิตพืชในโรงเรียน			↔									อำเภอ
๓. ขยายผลการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ระดับครัวเรือนของหมู่บ้านที่โรงเรียน ตั้งอยู่						↔						อำเภอ
๔. ให้คำปรึกษาแนะนำติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง		←————→										จังหวัด/ อำเภอ
๕. รายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้กรมฯ ทราบ											↔	จังหวัด

๘. งบประมาณ จำนวน ๒๐๓,๔๐๐ บาท (สองแสนสามพันสี่ร้อยบาทถ้วน)

๘.๑ กิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครอง งบประมาณ ๓๘,๔๐๐ บาท (อำเภอเบิกจ่าย)

๘.๒ กิจกรรมส่งเสริมการจัดทำแปลงผลิตพืชในโรงเรียน งบประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท (อำเภอเบิกจ่าย)

๘.๓ กิจกรรมขยายผลการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ระดับครัวเรือนของหมู่บ้านที่ ตั้งอยู่ งบประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท (อำเภอเบิกจ่าย)

๘.๔ กิจกรรมสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ งบประมาณ ๕,๐๐๐ บาท (จังหวัด/อำเภอ เบิกจ่าย)

๙. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

๙.๑ ผลผลิต (Output)

๑. ครู นักเรียน และผู้ปกครองของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๙๖ ราย มีทักษะความรู้ด้านการเกษตร ได้รับความรู้ด้านวิชาการ และฝึกทักษะในหลักสูตรการผลิตพืช การขยายพันธุ์พืช การผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช การป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการแปรรูปถนอมอาหารจากผลผลิตทางการเกษตร

๒. โรงเรียนในโครงการ จำนวน ๘ โรงเรียน ได้รับการส่งเสริมการจัดทำแปลงผลิตพืชในโรงเรียน และ นำผลผลิตมาประกอบเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับนักเรียน

๓. หมู่บ้านที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งอยู่ จำนวน ๘หมู่บ้านได้รับการส่งเสริมและพัฒนา อาชีพด้านการเกษตรขยายผลองค์ความรู้การพัฒนาจากโรงเรียนสู่ระดับครัวเรือนของหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

๙.๒ ผลลัพธ์ (Outcome)

๑. ครู นักเรียน และผู้ปกครอง สามารถ นำทักษะความรู้ทางการเกษตรที่ได้รับไปปรับใช้ในครัวเรือนได้

๒. โรงเรียนมีแปลงเกษตรที่มีผลผลิตนำมาประกอบเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับนักเรียนเพียงพอตลอดปี การศึกษาและมีความต่อเนื่องรวมทั้งสามารถแบ่งปันผลผลิตไปยังครัวเรือนของนักเรียน

๓. โรงเรียนสามารถเป็นต้นแบบขยายผลองค์ความรู้สู่หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ และพัฒนาเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

๙.๓ ตัวชี้วัด

-เชิงปริมาณ

๑. จำนวนครู นักเรียน และผู้ปกครอง ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้รับการถ่ายทอดความรู้ ด้านการผลิตพืช การขยายพันธุ์พืช การผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช การป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช แบบผสมผสาน และการแปรรูปถนอมอาหาร

๒. จำนวนโรงเรียนที่ ทำแปลงเกษตรเพื่อผลิตพืชเป็นอาหารกลางวันแก่นักเรียนได้อย่างเพียงพอ

๓. จำนวนหมู่บ้านที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งอยู่ได้รับการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเป็นต้นแบบได้

-เชิงคุณภาพ

โรงเรียนมีองค์ความรู้ ทักษะด้านการเกษตร เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างครูนักเรียนและผู้ปกครอง ทั้งด้านวิชาการและการฝึกปฏิบัติผลผลิตพืชจากแปลงเกษตรที่ผลิตได้ในโรงเรียนเพียงพอและต่อเนื่อง ตลอดปีการศึกษา นักเรียนได้บริโภคผักและผลไม้ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ผลผลิตมีความปลอดภัย และสามารถขยายผลองค์ความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนได้

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีทักษะองค์ ความรู้ด้านการเกษตร เกิดกระบวนการเรียนรู้ วางแผนการจัดทำแปลง เกษตรเพื่อผลิตพืชเป็นอาหารกลางวันในโรงเรียนได้เพียงพอ และสามารถขยายผลองค์ความรู้จากโรงเรียน สู่ชุมชน

๑๑. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ กลุ่มอารักขาพืช

นางสาวจิราพร ประชาโชติ ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

โทร. ๐-๔๒๕๑-๒๔๖๗ / ๐๖๑-๔๒๙-๙๔๙๘ E-mail : muaylii_pj@hotmail.com